

HACIENDO MEMÒRIA

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

Diu la directora: La primera vegada que vaig ser realment conscient de qui havia estat Franco tenia 23 anys. Era al *Valle de los Caídos*, un lloc on hi havia estat moltes vegades abans, sense qüestionar-me mai res. Com es possible que durant tant de temps la dictadura franquista no signifiqués res per a mi? Intento recordar i truco als meus pares perquè m'ajudin en la difícil tasca de fer memòria...

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol original: *Haciendo memoria*

Any: 2005

País: Espanya

Durada: 9 minuts

Direcció: Sandra Ruesga

Producció: Televisió de Catalunya

Producció executiva: Marta Andreu

Directora de producció: Tània Balló

Muntatge: Núria Campabadal, Lupe Pérez

So: Àlex Vilches

<https://vimeo.com/37623663>

PANTALLA D'ACTIVITATS

1. Escriu una sinopsi del curtmetratge.
2. Què és el *Valle de los Caídos*?
3. Creus que visitar diverses vegades el *Valle de los Caídos* no té una significació política?
4. Què opines del que diu la mare en el sentit de vantar-se de no dir res a favor o en contra del dictador?
5. Comenta, també, les paraules de la mare quan equipara els dos bàndols de la Guerra d'Espanya i parla dels *blaus* i dels *rojos*.
6. Hi ha qui diu que actituds com la dels pares de la directora van fer possible que el franquisme durés 40 anys. Què n'opines?
7. Com és que els pares no li van poder posar Alexandra a la seva filla i van haver de posar-li Alejandra?
8. El pare diu que ell i la seva dona van tenir la voluntat de transmetre als seus fills només *coses positives* i que no van tenir cap interès en explicar Història als seus fills. Tu faries el mateix?
9. Al final del curtmetratge apareixen imatges de l'anomenat Cerro de San Cristóbal (Valladolid) on es veu un gran monument amb el jou i les fletxes, símbol de la Falange. Què fou la Falange?
10. La filla vol saber per què la família visitava aquell lloc i el pare li respon que aquella simbologia no li diu res. "Això m'explica força coses de per què no sé res". Què vol dir amb aquestes paraules?
11. Què t'ha semblat que la petita pel·lícula es construeixi a partir de imatges familiars de Súper 8mm. Què li transmet aquest detall a la intenció de la cineasta?

TRÀVELING DE LECTURES

QUAN LA MEMÒRIA S'ESBORRA

Durant els franquisme, el caràcter obert i plural d'una part de la cultura espanyola que va caracteritzar els anys republicans fou substituït per un Estat que va imposar una revisió radical de la història nacional, fixant com a única lectura d'ella, tancada, unilateral i excloent, imbuït d'un "nacionalisme de guerra". Així, es va emprendre una operació que consistia en esborrar de la memòria que ens remet a unes específiques formes d'oblit. A partir d'aquestes formes imposades al llarg de la Història en diferents nacions i règims polítics de qualsevol ideologia, s'estableixen les maneres de recordar el passat, i donen com a resultat la construcció d'una *bona memòria* que alimenta determinats relats històrics.

(...) El franquisme es va comprometre a fons en fer dels anys republicans una *memòria esborrada*. L'objectiu era oferir una única visió d'Espanya. A partir de les polítiques públiques de memòria, de caràcter excloent i parcial, el franquisme va exercir el control de l'educació i dels mitjans de comunicació, i va fer servir la

repressió i la censura per facilitar la transmissió d'un missatge que va calar de manera sòlida en la mentalitat col·lectiva dels espanyols.

(...) la fixació d'aquesta memòria de la dictadura també ens remet a la nostra història més recent. "Hem sentit a parlar de Franco, però no en sabem gran cosa: podria explicar-nos alguna cosa més?"; aquesta és una pregunta amb la que és freqüent topar-se a la docència d'educació secundària o fins i tot a la universitat. Algú podria pensar que avui la gent jove, si té interès, disposa de mitjans i de la informació necessària per tractar de respondre's a sí mateixa sobre aquest assumpte. No obstant, els resultats que coneixem qüestionen aquesta resposta tan simple per dues raons com a mínim: primer, perquè aquestes muntanyes d'informació es barregen amb enormes pedreres de desinformació i, en segon lloc, perquè aquesta seca resposta, "ho hauries de conèixer", no distingeix un aspecte tan bàsic com que la informació no és el mateix que el coneixement, un fet que produeix un cert enrojolament recordar. Per altra banda, també es pot dir que això no és que sigui una excepció, ja que en general els joves coneixen tan poc la Història com la coneix bona part de la ciutadania d'aquest país.

Tébar Hurtadi, J.; Toran Belver, R. (2021) *Vivir en dictadura. La desmemoria del franquismo*. Barcelona. El viejo Topo. Pàgs. 17-19. Traducció de l'autor.

Activitats

1. Investiga en què consistia a grans trets l'educació franquista.
2. Què era la censura?
3. T'has fet alguna vegada la reflexió de si et caldria que t'expliquessin *alguna cosa més sobre Franco?*

REINTERPRETACIÓ VS. DESMEMÒRIA

El monument franquista de l'Ebre fa anys que és una pedra a la sabata per a l'Ajuntament de Tortosa. Després de litigis amb la justícia, una consulta municipal –en què va guanyar l'opció de mantenir-lo i reinterpretar-lo– i molta controvèrsia, el Departament de Justícia ha adjudicat les obres de retirada a l'empresa Comsa Service, que començarà a treballar a partir de juliol. Però tot augura que la polèmica no ha acabat aquí: el col·lectiu Corembe, que ja va recórrer la llicència d'obres i va presentar un recurs contenciós contra la Generalitat, ha entregat fa una setmana 1.405 signatures perquè no es desmantelli el monument. L'objectiu inicial era recollir 400 firmes per forçar el ple municipal a debatre sobre la retirada d'un monument que ells consideren "un emblema" de la ciutat. Finalment, en deu dies n'han aconseguit més del triple i reclamen a l'Ajuntament que en el pròxim ple es debati la moció que porta per títol *Proposta per respectar la voluntat expressada pels tortosins i tortosines en la votació de 28 de maig del 2016 que va acordar reinterpretar, mantenir i contextualitzar el Monument per la Batalla de l'Ebre*.

L'any 2016 Tortosa va votar en una consulta sobre la idoneïtat de reinterpretar el monument. Hi va participar un 30% de la població, però el resultat es va decantar clarament per mantenir-lo (un 68% enfront d'un 32%). El mateix any l'advocat Eduardo Ranz va presentar una demanda per exigir la retirada immediata del monument i va requerir a l'Ajuntament que elaborés un catàleg amb tots els símbols franquistes que encara es mantienien a la ciutat. Ranz, que ha pledejat contra més de cent ajuntaments, considera que la consulta "no té cap sentit" perquè no és una decisió que correspongui als ciutadans. "Aquesta votació no es pot materialitzar, només pot despistar la voluntat legal. És com si al meu municipi proposo votar si recaptar o no l'IBI", assegura Ranz en conversa amb El Món. Per a aquest advocat madrileny l'única explicació per no voler retirar el monument franquista és "ser franquista". Ranz contraposa l'acció "impecable" de l'Ajuntament de Barcelona, que "en temps rècord i sense problemes amb la ciutadania" va retirar els vestigis franquistes de la ciutat, amb l'actuació del consistori tortosí.

Ranz entén que no hi ha discussió possible sobre el monument: "Abans es podia discutir en termes legals si era franquista o no, però des que l'Ajuntament el va incloure al catàleg de simbologia franquista la discussió està superada". Considera que s'ha reconegut que es tracta d'un símbol d'exaltació de la Guerra Civil i la dictadura i que no retirar-lo és un incompliment "manifest" de la llei. "El més greu és que aquest incompliment d'una llei democràtica el fan forces que haurien de ser sensibles a la retirada de símbols feixistes", afegeix Ranz, que considera que només es podrà parlar d'una "reparació familiar" quan es compleixi la sentència que obliga a exhumar les 114.000 víctimes republicanes.

(...) "Si el monument ha perdurat tant després de la suposada etapa democràtica és perquè hi ha una generació que ha crescut en una desmemòria històrica", diagnostica Ester Baiges, portaveu de la Comissió per la Retirada dels Símbols Franquistes de Tortosa. Baiges explica que s'ha evitat posar "damunt la taula" tot el que va suposar la Guerra Civil i la dictadura perquè a Tortosa es van viure "tantes tragèdies" que "és un tema tabú". "La gent progressista de Tortosa va ser assassinada, es va exiliar o va callar per por a represàlies, per això ara es parla de Tortosa com una ciutat conservadora", lamenta Baiges, que reclama un espai d'interpretació del que va ser la Guerra Civil i la posterior dictadura. "És obvi que el monument el van plantificar aquí per recordar qui havia guanyat la guerra", afegeix. I subratlla que s'ha de treure.

Ivet Nuñez. "Reinterpretació vs. Desmemòria: el conflicte pel monument franquista de Tortosa s'enquista". El Món.

<https://elmon.cat/politica/reinterpretacio-vs-desmemoria-el-conflicte-pel-monument-franquista-de-tortosa-senquista-253239/>

Activitats

1. Busca per Internet una fotografia del monument.
2. Què haguessis votat en un referèndum sobre la retirada o no del monument?
3. Què vol dir que una generació ha crescut en una desmemòria històrica?

4. Què pot aportar un monument com aquest enmig del riu Ebre per a la memòria històrica?

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir

- El Valle de los Caídos i el règim franquista.
- Règims feixistes i memòria històrica.
- La manipulació de la Història per part de les dictadures.
- La repressió franquista.
- La lluita per promoure la memòria històrica democràtica.
- La indiferència de part de la població davant les dictadures.
- Es protegeix els fills i filles no explicant-los la Història?
- El projecte de fer cinema documental.
- La pervivència dels símbols feixistes.

Objectius formatius

- Comprendre el plantejament principal del film.
- Analitzar la tècnica utilitzada pel curtmetratge.
- Valorar la intenció de la directora per reflexionar sobre la memòria.
- Analitzar si la memòria és un dret.
- Reflexionar sobre la manipulació de la Història del règim franquista.
- Valorar la voluntat de fixar i recordar la memòria dels fets i la vida de les persones.
- Entendre les característiques de la vida sota les dictadures.
- Visionar el resultat d'un projecte audiovisual documental.